

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖЕЛІЛІК ӘДЕБИЕТ ҚАРАСТЫРАТЫН МӘСЕЛЕЛЕР

Өмөрбек Ақбота

b.omirbek00@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
магистранты, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші – ф.ғ.д., профессор Оразбек М.С.

Желілік әдебиет-бұл интернет пен әлеуметтік медианың дамуына байланысты пайда болған әдебиеттегі жаңа және ерекше бағыт. Қазақстанда желілік әдебиет соңғы жылдары танымал болды, мәдени және зияткерлік өмірдің ажырамас бөлігіне айналды. Ол дәстүрлі әдебиеттен ерекшеленеді, өйткені ол әртүрлі интернет-платформаларда жарияланады және кең аудиторияға ие. Желілік әдебиеттер бірегей табиғилыққа ие және дәстүрлі кітап шығарумен байланысты шектеулерге ұшырамайды.

Алайда, өзінің танымалдылығына қарамастан, Қазақстандағы желілік әдебиет қарастырылуы және шешілуі қажет кейбір проблемаларға тап болды. Онлайн әдебиеттің өркендеуі Қазақстандағы жазушылар үшін шығармашылық пен мүмкіндіктің жаңа толқынын тудырды. Сонымен қатар, бұл елдің әдеби ландшафтында ұзақ уақыт бойы назардан тыс қалған проблеманы анықтады.

Біріншіден, Қазақстанның желілік әдебиетіндегі кейбір авторлар авторлық құқықты бұзу проблемасына тап болады. Көбінесе олардың рұқсатынсыз туындылары басқа интернет-платформаларда қолданылады, бұл авторлық бақылауды жоғалтуға әкелуі мүмкін. Сонымен қатар, кейбір платформалар туындыларға қол жетімділікті авторларға ескертусіз сата алады, сонымен бірге тиісті сыйақы бермейді.

Екіншіден, Қазақстанның желілік әдебиетіндегі басты проблема аудиторияның әдеби мәдениетінің төмен деңгейі болып табылады. Көбінесе интернет кеңістігінде сапа, мазмұн және стиль тексерілмейтін туындылар пайда болады, бұл желілік әдебиеттің бүкіл жанрын құнсыздандырады[4].

Үшіншіден, бүгінгі таңда Қазақстанның желілік әдебиеті ресми реттелмеген және әдеби сала мәртебесін алған жоқ. Бұл шығармаларды жариялау және тарату кезінде ықтимал мәселелерге, сондай-ақ авторлық құқықты қорғаудың болмауына әкелуі мүмкін.

Төртіншіден, қоғам желілік әдебиеттерді басқа тілдерге аудару саласында да қиындықтарға тап болады. Көптеген платформалар мен шығармалар басқа тілдерге аударылмаған, бұл оларды кең аудиторияға қол жетімді етпейді және оларды халықаралық нарықта дамуын қиындатады.

Бесіншіден, плагиат-Қазақстанда онлайн-әдебиет тап болған тағы бір күрделі мәселе. Көптеген жазушылар өз шығармаларын ұрлау және оларды басқа біреудің атымен жариялау жағдайлары туралы хабарлады. Бұл әсіресе плагиатпен күресу үшін ресурстары мен қолдауы жоқ жаңадан келген жазушылар үшін қиын. Қазақстанда шығармашылық жұмысты құқықтық қорғаудың болмауы жазушылардың өздерінің зияткерлік меншігін қорғауды қиындатады және көптеген адамдар плагиаттың алдын алу үшін өзін-өзі бақылауға және достары мен әріптестерінің көмегіне сүйенуді жөн көреді [5].

Қазақстанда жазушылардың алдында тұрған ең өзекті мәселелердің бірі-таланттарды қолдаудың жоқтығы. Елдегі ең табысты жазушылардың көпшілігі өздерінің таланттарын немесе қажырлы еңбектерін емес, байланыстарын дәлелдеді. Нәтижесінде ықпалды желілерге немесе беделді баспагерлерге қол жеткізе алмайтын жазушылар өз жұмыстарына назар аудару үшін күреседі. Онлайн платформалар жазушыларға кең аудиторияға жетуді жеңілдеткенімен, олар көбінесе кіріктірілген жазылушылары бар беделді авторлармен

бәсекелеседі[2]. Бұл жаңа бастаған авторларға салаға кіруді және оларға лайықты мойындауды қиындатуы мүмкін.

Авторлар негізінен туындыларды ақысыз негізде жасайды және интернетте жариялау кезінде олардың авторлық меншігін біреу ұрлап кетуі мүмкін (плагиат, құрастыру) немесе мазмұнды басқа ресурстарға таратқан кезде авторлық нұсқау жоғалады. Егер олар өз туындыларын жариялау үшін қандай да бір қаражат алғысы келсе немесе олардың авторлығы расталатынына сенімді болғысы келсе, мұндай авторлар баспа басылымдарындағы жарияланымды таңдайды. Авторлар өздерінің жұмыстарын газеттерде, журналдарда немесе басқа баспа басылымдарында жариялау үшін, ең алдымен, олар сол жазылған жұмыстың мазмұнына сәйкес келетін басылымды іздеуге немесе осы басылымның талаптарына сәйкес келетін шығарма жазуға мәжбүр. Интернетте жарияланған кезде бұл мәселе жоғалады – авторлар жанрлар мен шектеулерге назар аудармай, мазмұнды орналастыра алатын көп салалы сайттар бар. Интернетте жарияланған жұмыстан (мысалы, рефераттар, эсселер, аудармалар, тіркелген мақалалар және т.б.) ақша табатын авторлардың бар екенін жоққа шығаруға болмайды, бірақ олар үшін бұл шығармашылық процесс емес, күнделікті жұмыс.

Осы проблемаларға қарамастан, Қазақстандағы көптеген жазушылар онлайн-платформаларды өз пайдасына пайдалану жолдарын тапты. Кейбір танымал жазушылар өздерінің платформаларын жаңа таланттарды насихаттау және саланың алдында тұрған мәселелер туралы ақпарат тарату үшін пайдаланды. Басқалары жазушыларға мансабының барлық кезеңдерінде қолдау, кеңестер мен ресурстар ұсынатын онлайн қауымдастықтар құру үшін бірікті. Бұл қауымдастықтар жазушыларға оқырмандармен байланыс орнатуға және олардың беделін нығайтуға көмектесуде маңызды рөл атқарды, бұл олардың кең аудиторияға жетуін және танылуын жеңілдетеді[1].

Осылайша, Қазақстанда желілік әдебиеттің дамуы шешілуі қажет кейбір проблемалармен қатар жүреді. Авторлық құқықты қорғау, аудиторияның әдеби мәдениетін арттыру, шығармаларды ресми реттеу және басқа тілдерге аудару шаралары қажет. Бұл проблемаларды шешу Қазақстандағы желілік әдебиетті сақтауға және дамытуға көмектеседі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Черняк В. Д., Черняк М. А. Массовая литература в понятиях и терминах: учеб. словарь справочник. 2-е изд., стереотип. М.: Флинта, 2015. 192 с.
2. Бычкова О. И. Сетевая литература: вопросы формы и стиля // Наследие веков. 2015. №2. С. 55–59.
3. Зиммель Г. Мода // Избранное. М.: Юристъ, 1996. Т. 2. Созерцание жизни. С. 266–291.
4. Ахметова А.М., Ақыш Н.Б. Кибер әдебиеттің жанр категориясы. 2020. <https://www.kaznu.kz/content/files/pages/folder21027/Akhmetova%20A.M.%20Izvestya%20of%20NANRK,%202020.pdf>
5. Жылқыбай, Д. Кибер әдебиет. 2020. <https://aqzhelken.kazgazeta.kz/news/34034>

FTAMP 17.01.09

ӘЛИХАН БӨКЕЙХАННЫҢ КӨРКЕМ АУДАРМАҒА ҚОСҚАН ҮЛЕСІ

Өскен Әсем Мақсатқызы

oskenasem@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
докторанты, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші –ф.ғ.д., профессор Қамзабекұлы Д.